

10.33537/sobild.2025.16.1.1

Makale Bilgisi

Gönderildiği tarih: 21.08.2024
Kabul edildiği tarih: 03.12.2024

Article Info

Date submitted: 21.08.2024
Date accepted: 03.12.2024

CUMHURİYET'İN YENİ YÜZYILINDA YENİ DÜNYA POLİTİKASI: KAFİYE ÇAĞI

Ali Emre SUCU

Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi,
Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü,
aliemresc@windowslive.com

Kitap Tanıtımı

Cumhuriyet'in Yeni Yüzyılında Yeni Dünya Politikası: Kafiye Çağı, Taşansu Türker, İstanbul: Kronik Kitap, Birinci Baskı, 2023, 411 s., ISBN 978-625-6989-75-7

Prof. Dr. Taşansu Türker, 2018 yılından bu yana Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü'nde, kurucuları arasında yer aldığı Karşılaştırmalı Siyaset Anabilim Dalı başkanı olarak görevine devam etmektedir. Prof. Türker, başta Osmanlı tarihi ve Rusya tarihi olmak üzere, Ortadoğu ve Türkistan bölgeleri, karşılaştırmalı siyaset, uluslararası politika, imparatorluk ve milliyetçilik, strateji ve iş dünyası alanlarında günümüze kadar Türkçe, Rusça ve İngilizce olarak birçok akademik çalışma kaleme almıştır. Bunun yanında, çeşitli Türk ve Slav dillerine farklı seviyelerdeki hakimiyeti, yazarın söz konusu akademik faaliyetlerinin zengin arka planını oluşturmaktadır.

Prof. Türker'in, *Cumhuriyet'in Yeni Yüzyılında Yeni Dünya Politikası: Kafiye Çağı* ismini taşıyan bu kitabı, dünyanın önemli bir dönüşümden geçtiği tespitinden yola çıkmakta; bu dönemin belirsizliklerle dolu olan karakterine vurgu yaparak, Cumhuriyetimizin ikinci yüzyılına dair belirli çıkarımlar yapmaya izin verecek bir değerlendirme sunma amacıyla kaleme alınmıştır. Yazarın günümüze kadar verdiği dersler, katıldığı konferanslar ve kongreler, gazete mülakatları, televizyon programları ve "Mülkiye'nin münbit akademik ortamında"¹ meslektaşlarıyla sohbetleri ile zenginleşen fikirleri sonucunda ortaya çıkan yaklaşık üç bin sayfadan oluşan notlar, bu çalışmanın içeriğinin arka planını oluşturmuştur.

Bu amaç çerçevesinde, bir zaman dizini içinde, 2018-2023 yılları arasında dünya siyasetinde meydana gelen gelişmeler farklı alt başlıklar üzerinden, okuyucuya akademik nitelikten taviz vermeden ancak sadece akademiye has olmayan bir üslupla kaleme alınmıştır. Ayrıca kitabın içeriğinin şekillenmesinde doğrudan ve dolaylı olarak etkili olan mekanlar ise başta doktora çalışmalarını yürüttüğü Moskova Devlet Üniversitesi bünyesinde bulunan Asya ve Afrika Enstitüsü, misafir hoca olarak bulunduğu ve bu kitaba dair fikirlerinin geliştiği Georgetown Üniversitesi ve nihayet görev yaptığı Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'dir. Bu çerçevede sözü edilen alanlardaki çalışmalar ve bu çalışmaların yürütüldüğü bu farklı ülke ve şehirlerin yazarın bakış açısına sunduğu zenginlik, bu kitabın arka planına dair bir fikir vermektedir.

Prof. Türker bu kitabında dünya siyasetinin içinde bulunduğu dönemi yaygın kanı olan belirsizlik üzerinden yorumluyor. Ancak buna bir özellik daha ekliyor: Kaygı Çağı. Bu kitabın isminde yer alan "kafiye çağı" Mark Twain'in "Tarih tekrür etmez ama sıkça kafiyelenir" sözünden hareketle bu kitabın isminde yerini buluyor. Bu bakış açısı, tarihin tekrür etmediğinin zaten farkında olarak, buna bir alternatif, tarihle bugün arasındaki benzerlikleri anlayıp yorumlama alternatifi sunuyor. Bu alternatif bakış açısı, "kayı"nın kökeninde yer alan belirsizliğin doğru okunabilmesi ve Cumhuriyetin 100. yılında dünya siyasetinde Türkiye'nin yeri ve öneminin iyi anlaşılabilmesi adına yazarın üstlendiği bir çaba ve mesuliyetin ürünü olarak bu çalışmanın merkezinde yer almaktadır.

¹ Taşansu Türker, Cumhuriyet'in Yeni Yüzyılında Yeni Dünya Politikası: Kafiye Çağı, Taşansu Türker, İstanbul: Kronik Kitap, Birinci Baskı, 2023, Giriş, s. 17.

Kitabın bir “dünya siyaseti” konsepti çerçevesinde kaleme alınması, şüphesiz bu çalışmanın sosyal bilim dallarından sadece birine ait yaklaşım, teori ve bakış açılarına olacak olan bağımlılığı ortadan kaldırması açısından önemli bir özelliktir. Bu özellik okuyucuya söz konusu alanın nasıl çalışılması gerektiği hakkında da önemli bir ipucu vermektedir. Nitekim yazarın tarih, felsefe, coğrafya, hukuk, dilbilim, sosyoloji, uluslararası ilişkiler, siyaset bilimi, edebiyat ve bölge çalışmaları gibi birçok alanda sahip olduğu bilgi ve tecrübeyi, kitabın konusuyla bir araya getirerek sunma amacı, bu kitabı tek bir bilim dalı üzerinden kaleme alınan dünya siyaseti çalışmalarından ayırıyor.

Bu yönüyle bu kitap her şeyden önce dünyada olup bitenlere karşı sahip olduğumuz merakı cevap vermektен ziyade, bu merakın farklı disiplinler ve kaynaklar üzerinden derinleştirilerek araştırılması noktasında okuyucularına önemli bir kapı aralıyor. Bundan dolayı, dünya siyasetini okuma ve anlama ihtiyacına, özellikle ansiklopedik bir bilgi olarak, bu çalışmanın kapsamlı bir karşılık vermesi beklenmemelidir. Tam tersine bu çalışma, Cumhuriyetin 100. yılına yaklaşırken meydana gelen önemli gelişmeleri ele alarak, içinde bulunduğumuz ve yazarın ifade ettiği şekliyle “çoklu hakikatler” döneminin temel dinamiklerinin anlaşılmasını amaçlıyor. Dolayısıyla, bu kitabın okuyucusu bu çalışmayı dünya siyasetini anlamak için bir giriş kitabı olarak değerlendirebilir ancak bu değerlendirmeyi yapabilmesi için de belli bir bilgi düzeyine sahip olması gerekir. Aksi takdirde, ele alınan başlıklar okuyucu için yalnızca dünyada olup bitenler hakkında haber verme niteliği sahip olur. Şüphesiz bu haber verme niteliği bu kitapta ikinci plandadır.

Kitabın içeriği söz konusu yıllar üzerinden yapılan bölümlendirme ile oluşturulmuştur. Hakikatin evrensel bir hegemonya üzerine inşa edilebileceği, bunun sağlanmadığı dönemlerde ise hakikatin inşa edilmesindeki zorluktan hareket eden yazar, içinde bulunduğumuz dönemin karakterini “hakikatler arası” ya da “çoklu hakikatler” olarak belirlemektedir. Bu bakış açısı üzerinden kitabın içeriği 2018 yılından 2023 yılına kadar, 2023 yılı “sonuç yerine” olmak üzere altı bölüm üzerinden oluşturulmuştur. Diğer bir deyişle yazar, içeriği oluştururken kullandığı bu yöntem üzerinden, dünya siyasetinin belirsizlik noktalarını tespit etmeyi ve bunu da bu “çoklu hakikat” ve “hakikatler arası” kavramlarıyla anlamlandırmayı amaçlamaktadır. Ayrıca hakikatin var olmakta zorlandığı bir dönem olarak dünya siyasetini analiz etme amacında olan yazar, bu kronolojik içerik yöntemini de Eric Hobsbawm’ın kategorileştirme ve dönemselleştirme geleneğini kullanarak ve bunu ayrı bir kaynak olarak kitabın ismi ve içeriğinin oluşturulması noktasında böylece değerlendiriyor.

Bu doğrultuda, 2018 yılından başlamak üzere kitabın içeriğini oluşturan yıllar ayrı başlıklar altında isimlendirilmektedir: Karmaşa Yılı (2018), Yarılma Yılı (2019), Donuş Yılı (2020), Arayış Yılı (2021), Savaş Yılı (2022) ve Sonuç Yerine (2023).

Bu bölümlerden her biri, bölüme konu olan yıl içinde küresel ve bölgesel düzeylerde dünya siyasetinde meydana gelen gelişmeleri farklı alt başlıklarla değerlendiriyor. Aynı zamanda yazarın günlükleri şeklinde de bir görünüm veren bu bölümlerde yazar, söz konusu alt başlıklarda bazen ABD, Rusya, İsrail, Türkiye, Azerbaycan, Suriye gibi ülkelerin iç politikalarını ele alıyor bazen de tarihi vakalar ve istatistiksel bilgiler üzerinden bu ülkelerin iç dinamiklerini ve birbirleriyle olan ilişkilerinin temel parametrelerini anlamak adına kapsamlı analizler sunuyor. Bölümler arasında zaman zaman birbirinden bağımsız görünse de ele alınan bu alt başlıklar bir bütünlük oluşturuyor ve okurun zihninde sürekliliği koruyor. Bu yöntem, dünya siyasetinin içinde bulunduğu belirsizlik durumunun, “uzun bir baladdaki kafiyenin uyumlu bir şekilde kullanılması”² yoluyla anlaşılıp anlamlandırılmasını mümkün kılıyor. Burada ele alınan başlıca gelişmeler ışığında ele alınan ülkelerin güncel siyasetlerinin analizi, okuyucu üzerinde tarihsel arka planlara dair soru işaretleri de uyandırıyor. Bu bakımdan, bu soru işaretlerinin uyanması nispetinde bu kitap, okuyucu için dünya siyaseti hakkında bir başlangıç noktası olma niteliği de taşıyor.

“İçinde bulunduğumuz yüzyılın en belirgin özelliği nedir?” sorusuna verilecek cevap, tekrar vurgulamak gerekirse, bu kitapta yer aldığı şekliyle yaygın bir kanı olarak, dünya siyasetinin bir belirsizlik döneminden geçtiğidir. Bu belirsizliği ortaya çıkaran temel gelişmeleri ise öncelikle Batı’nın yüzyıllardır dünya siyasetini belirleme, yönlendirme ve etkileme kapasitesinde meydana gelen zayıflama ve bunun sonucunda küresel ve bölgesel sorunların çözümünde Batılı devletlerin öncülüğünde kurulan organizasyonların artık etkisiz hale gelmeye başlaması şeklinde tespit etmek gerekir. 1990’lı yılların başında SSCB’nin dağılmasından 2010’lu yıllara kadar olan dönem Batı’nın tarihsel rolünün bir zirvesi olarak, ABD’nin ‘tek kutuplu dünya’ söyleminin güçlendiği bir dönemdir. Bir diğer deyişle bu dönem Amerikan hegemonyasının ‘zirvesidir’. Bugün ise bu hegemonyanın zayıflamakta olduğundan kesin olarak bahsetmek mümkündür.

Küresel ve bölgesel düzeylerde, siyasi, askeri, ekonomik ve toplumsal sorunların bir arada ve birbirini etkileyerek ortaya çıktığı ve derinleştiği bu dönem, öncelikle, yazarın söyleminin de merkezine oturan, bu belirsizlik kavramının dünya siyasetini tanımlarken kullanılmasını zorunlu kılmaktadır. Bu belirsizlik döneminde Çin ve Rusya gibi devletlerin askeri ve ekonomik alanlarda güçlenerek Amerikan hegemonyasına meydan okumaya başladığını görülmektedir. Rusya ve Çin örneğinden

² Türker, a.g.e., ‘Takdim, Prof. Dr. İlber Ortaylı’, s. 16.

hareketle, dünya siyasetinde güçlenen devletlerin yeni bir düzen kurmak için maddi ve ideolojik kapasiteye sahip olmadıkları gerçeğini bu belirsizliği güçlendiren önemli bir etken olarak belirlemek gerekmektedir. Küresel ve bölgesel sorunların çözümünde, devletlerarası ortak mekanizmaların işlerliği yerine, her devletin ABD'nin zayıflaması ile ortaya çıkan güç boşluğunu, ulusal çıkarları bağlamında maksimum düzeyde doldurmaya çalıştıkları açıktır. Bu çerçevede içinde bulunduğumuz dönemi anlamak ve anlamlandırmak, varsa bu yüzyılın hakikatine ulaşmak için farklı yaklaşımlara başvurmak ve yeni bakış açıları geliştirmek bir zorunluluktur. Burada yazar, söz konusu belirsizliğin en önemli karakterini ise dünyada sermaye gruplarının el değiştirmesi ve ulus-devletlerin yeniden güçlenmeye başladığı tespitiyle belirliyor. O'na göre, bu durum devletlerarası ilişkilerde, güçlü olan devletin güçsüz olan devletlere, gücünün yettiği ölçüde, bu gücü kabul ettirme çabasında olduğu gibi bir rekabet ortamı yaratmaktadır. Sonuç olarak, dünya siyasetine dair bu çerçeve, içinde bulunduğumuz dönemin belirsizlik üzerinden tanımlanması noktasında yeterli gerekçeleri sunmaktadır.

Diğer taraftan, bu belirsizlik çağının tespiti nedensel olarak bu şekilde mümkün iken, bu durum içinde bulunduğumuz yüzyılın dinamiklerinin anlaşılması ve anlamlandırılması konularını ise karmaşık hale getirmektedir. Bu karmaşıklığın temel nedeni şüphesiz içinde bulunduğumuz yüzyılda zaman algısı ve bilgi akışında meydana gelen değişimdir. Bundan altı-yedi asır önce bir günde en çok 40 kilometre yol alınabildiği gerçeği, eğer güzergâh yeterince güvenli ve yollar sürekli olarak ilerlemeye uygunsa, göz önünde bulundurulduğunda, bilimsel ve teknolojik gelişmelerin ortadan kaldırdığı bilgiye ulaşma sorunu, hakikat arayışlarının önüne geçmektedir. Söz konusu durum devletlerin siyasetlerini belirleme süreçlerine de doğrudan etki etmektedir. Bunun sosyal boyutu ise gerçeğin, doğru bilginin ve hakikat arayışının önemsizleşmesi sonucuna yol açmaktadır. Günümüzde gerçek-sonrası (post-truth) tartışmalarının özünü bu oluşturur. Bunun üzerinden dünya siyasetindeki söz konusu belirsizliğin en azından zihinlerde fark edilmesinin zorunluluğu anlaşılabilir.

Tarihin tekerrür etmediği, etme imkanının olmadığı genel kabuldür. Peki, bu kabul üzerinden, tarihte meydana gelen olayların, günümüzle benzerlikleri nasıl yorumlanırsa bugüne doğru bir anlam verilebilir? Bu noktada tarihle günümüzü arasında bir tekerrürden değil ancak alternatif bir bakış açısı olan "kafiyeler" üzerine düşünmek için bir yardım eli gerekmektedir. Bu noktada, Prof. Türker'in 2018-2023 yılları arasında ancak bunun da ötesinde ele aldığı başlıkların, 2023 yılından itibaren aslında Türkiye'nin yeni yüzyılda nerede yer aldığı konusunda okuyucuda uyandırdığı merak, aynı zamanda bir yardım elidir. Yazar bunun farkındadır ve metin içinde sunduğu sınırlı ancak önemli dipnotlar üzerinden,

okuyucu için bu kitaptan sonra takip edilmesi gereken çalışmalar ve konular hakkında ipuçları vermektedir.

Sonuç olarak, yazarın söz konusu kitabı, dünya siyasetinin belirsizlik üzerinden tanımlanması konusundaki yaygın kanıya "kafiye çağı" adı altında kaygılara vurgu yaparak önemli bir bakış açısını sunmanın yanında, Türkiye'nin dünya siyaseti içindeki konumunu, her şeyden önce Türkiye için anlamlandırmaya çalışmaktadır.